

ÖVGÜ

Rachel Cusk 1967'de Kanada'da doğdu. Çocukluğunun büyük bölümü Los Angeles'ta geçti. Oxford'da İngiliz Edebiyatı okudu. 2003 yılında *Granta*'nın "En İyi 20 Genç Britanyalı Yazar" listesinde yer alan Rachel Cusk, ilk romanı *Saving Agnes* ile Whitbread İlk Roman Ödülü'nü, *The Country Life* ile Somerset Maugham Ödülü'nü kazandı. Diğer romanları: *The Temporary*, *The Lucky Ones*, *In the Fold*, *Arlington Park*, *The Bradshaw Variations*, *Outline* (Çerçeve, YKY, 2016), *Transit* (Geçiş, YKY, 2018). Cusk'ın ayrıca annelik üzerine yazdığı *A Life's Work*, evlilik ve boşanma üzerine yazdığı *Aftermath*, İtalya'da ailesiyle geçirdiği bir yazı anlattığı *The Last Supper* olmak üzere üç anı kitabı bulunmaktadır.

Lâle Akalın 1946 yılında Ankara'da doğdu. 1967 yılında Ankara Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezun olduktan sonra Hacettepe Üniversitesi'nden yüksek lisans derecesini aldı. Çeşitli üniversitelerde öğretim görevlisi ve okutman olarak çalıştı, 2003 yılında emekli oldu. Bir süre daha çeviri dersleri verdikten sonra 2014 yılında üniversiteden ayrılarak yalnızca çevirmen olarak çalışmaya devam etti. Evli, iki kızı var, İstanbul'da yaşıyor.

Başlıca çevirileri: Robert Owen, *Yeni Toplum Görüşü ve Lanark Raporu* (Kaynak Yayınları); *Britanya Edebiyatından Öyküler* (Esra Melikoğlu ile birlikte; Notos); *Amerikan Edebiyatı Öykü Antolojisi* (Esra Melikoğlu ile birlikte; Dünya Yayınları); Roald Dahl, *Tek Başına* (Can Yayınları); Ruth Rendell, *Portobello* (Doğan Kitap); Jeanette Winterson, *Günışığı Kapısı* (Doğan Kitap); Rachel Cusk, *Çerçeve*, *Geçiş* (YKY); Catherine Chanter, *Kuyu* (YKY).

Rachel Cusk'ın
YKY'deki kitapları

Çerçeve (2016)

Geçiş (2018)

Övgü (2019)

RACHEL CUSK

Övgü

Roman

Çeviren
Lâle Akalın

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 5360
Edebiyat - 1527

Öğü / Rachel Cusk
Özgün adı: Kudos
Çeviren: Lâle Akahın

Kitap editörü: Darmin Hadzibegović
Düzeltilen: Burçin Gönül

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Akgül Yıldız

Baskı: Elma Basım Yayın İletişim Hizmetleri San. Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mah. Halkalı Cad. No: 162/7 Küçükçekmece / İstanbul
Telefon: (0 212) 697 30 30
Sertifika No: 12058

Çeviriye temel alınan baskı: Faber & Faber, Londra, 2018
1. baskı: İstanbul, Mayıs 2019
ISBN 978-975-08-4482-9

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2018
Sertifika No: 12334

Copyright © 2018, Rachel Cusk
"Kalkıp Gitti" adlı şiirden kullanılan parça *The Collected Poems & Drawings of Stevie Smith*, ed. Will May © Estate of James MacGibbon'dan alınmış ve Faber & Faber'ın izniyle yayımlanmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
İstiklal Caddesi No: 161 Beyoğlu 34433 İstanbul
Telefon: (0212) 252 47 00 Faks: (0212) 293 07 23
<http://www.ykykultur.com.tr>
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: <http://alisveris.yapikredi.com.tr>

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

Kalkıp gitti
Hata mı etti? Ne hatası?
Kalkıp gitmesi.

Evet, bence iyi oldu.
Çünkü kararıyordu.

Ne kararıyordu? Hava. Eh, ama
Hâlâ biraz
Günüşiği vardı gittiğinde, eh,
Yolunu görecek kadar.
Ve bu da gücünün yettiği son kezdi..
Gücünün yettiği mi?.. kalkıp gitmeye.
Son kezdi en son kez zira
O seferden sonra bir daha
Kalkıp gidemezdi hiç.

“Kalkıp Gitti”, Stevie Smith

Uçakta yanımda oturan adam öyle uzun boyluydu ki, koltuğuna sığamıyordu. Kolları koltuğun kolçaklarından dışarı taşıyor, dizleri önündeki koltuğun arkalığının ardında sıkıştığı için her kıpırdadığında önde oturan kişi canı sıkılmış bir halde dönüp ters ters bakıyordu. Adam bacak bacak üstüne atıp sonra tekrar düz oturarak kıvranıp dururken, sağındaki kişiye istemeden bir tekme attı.

“Affedersiniz” dedi.

Birkaç dakika, ellerini kucağında kavuşturup burun deliklerinden derin derin soluyarak kıpırdamadan oturdu, ama kısa bir süre sonra huzursuzlanmaya başladı ve yine bacaklarını kıpırdatmaya çalışınca ön sıra bütünüyle ileri geri sallanmaya başladı. Sonunda benimle yer değiştirmek isteyip istemediğini sordum, zira ben koridor tarafındaki koltukta otuyordum. Adam, sanki ona bir iş fırsatı sunmuşum gibi teklifimi canı gönülden kabul etti.

“Ben genelde business class’ta yolculuk ederim” diye açıkladı ikimiz de ayağa kalkıp yer değiştiren. “Orada bacakların sığacağı koltuk araları çok daha geniş.”

Bacaklarını koridora doğru uzattı ve başını koltuğun arkalığına huzur içinde yasladı.

“Çok teşekkür ederim” dedi.

Uçak pistte yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Koltuk komşum halinden memnun iç çekti ve görünüşe göre neredeyse bir saniye içinde uykuya daldı. Koridorda bir hostes görüldü ve komşumun bacaklarının önünde durdu.

“Beyefendi?” dedi. “Beyefendi?”

Komşum sıçrayıp uyandı ve hostesin geçebilmesi için beceriksizce derlenip toparlanıp tekrar önündeki dar alana sıkıştı. Uçak birkaç dakika durakladı, sonra tekrar öne atılıp bir kez daha durakladı. Pencereden, önde kuyruğa girmiş sıralarını bekleyen uçaklar görülebiliyordu. Tekrar uykuya dalan adamın kafası öne düştü ve kısa süre sonra bacakları yine koridora yayıldı. Hostes geri döndü.

“Beyefendi?” dedi. “Uçağın kalkması için koridoru açık tutmak zorundayız.”

Adam koltuğunda dikildi.

“Affedersiniz” dedi.

Hostes gitti ve komşumun başı yine hafiften öne düşmeye başladı. Dışarıda, düz, gri görüntü üstüne düşmüş bir pus vardı. Enine uzanmış ve tonları çok hafif değişiklikler gösteren şeritler halindeki puslu hava bulutlu gökyüzüyle öyle bir biçimde iç içe geçmişti ki neredeyse denizi andırıyordu. Öndeki sıradaki koltuklarda bir adamla bir kadın konuşuyordu. Ne kadar acıklı, dedi kadın ve adam cevap olarak homurdandı. Gerçekten de acıklı, diye sözünü tekrarladı kadın. Halı döşeli koridorda tok ayak sesleri duyuldu ve hostes tekrar görüldü. Elini komşumun omzuna koydu ve sarstı.

“Üzgünüm ama sizden bacaklarınızı yoldan çekmenizi rica etmek zorundayım” dedi.

“Affedersiniz” dedi adam. “Uyanık kalamıyorum galiba.”

“Sizden uyumamanızı rica edeceğim” dedi hostes.

“Aslında dün gece yatağa girmedim bile” dedi adam.

“Korkarım bu benim sorunum değil” dedi hostes. “Koridoru kapatarak diğer yolcuları tehlikeye atıyorsunuz.”

Adam yüzünü ovuşturdu ve koltuğuna yeniden yerleşti. Telefonunu çıkardı, bir göz attı ve tekrar cebine koydu. Hostes gözleri komşumda, bekledi. Sonunda, adamın ona gerçekten itaat ettiğine kanaat getirmiş olacak ki yanımızdan ayrıldı. Komşum, görünmeyen kişilere hitap eder gibi başını salladı ve anlamakta zorlandığını ifade eden bir hareket yaptı. Kırklı yaşlardaydı. Yüzü hem yakışıklıydı hem de sıradışı özellikler taşıyordu. Uzun boylu bedeni bir işadammın hafta sonu için olağan temiz, ütülü, aşırılıktan uzak giysileri içindeydi. Bileğinde büyük bir gümüş saat taşıyordu ve ayağında yeni görümlü deri ayakkabılar vardı; anonim ve iğreti bir erkeksilik havası yayıyordu, tıpkı üniforma giymiş bir asker gibi. O sırada uçak dura kalka sıranın önüne kadar ilerlemiş, kocaman bir yay çizerek uçuş pistine giriyordu. Pus yağmura dönmüş, damlacıklar camların üstünde aşağı doğru sızıyordu. Adam ıslıl ıslıl parlayan asfalt piste yorgun bakışlarla baktı. Motorların gürültüsü çevremizde yükseldi. Uçak sonunda ileri atıldı, sonra da yan yatıp zangırdarak, sıkışık ve kalın bulut katmanları arasından yükseldi. Bir süre, üstünde ahşap bloklara benzer evleri ve toplu

ağaç kümeleriyle donuk yeşil tarla ağı, grilik tarafından tamamen örtülünceye kadar şurada burada görülen yırtıklardan altımızda görünmeye devam etti. Yanımdaki adam yeniden derin derin iç geçirdikten sonra birkaç dakika içinde tekrar uykuya dalmış, başı göğsüne doğru sarkmıştı bile. Kabin ışıkları göz kırparak yandı ve faaliyet sesleri duyulmaya başladı. Çok geçmeden hostes yanımdaki adamın bacaklarını yine koridora doğru uzattığı bizim sıraya gelip dikilmişti.

“Beyefendi?” dedi. “Affedersiniz? Beyefendi?”

Adam başını kaldırıp şaşkın şaşkın etrafına bakındı. Tekerlekli arabasıyla karşısında dikilmiş duran hostesi görünce, hostesin gecebilmesi için yavaş yavaş ve büyük bir güç sarf ederek bacaklarını koridordan çekti. Hostes büzülmüş dudaklar ve kalkık kaşlarla onu izledi.

Pek gizlemediği alaycı bir ifadeyle, “Teşekkür ederim” dedi.

“Kabahat benim değil” dedi adam hostese.

Hostesin boyalı gözleri bir an adama döndü. Gözlerindeki ifade soğuktu.

“Sadece işimi yapmaya çalışıyorum” dedi.

“Farkındayım” dedi adam. “Ama koltukların bu kadar sıkışık olması benim kabahatim değil.”

İkisinin birbirlerine baktıkları bir sessizlik oldu.

“Bu konuyla ilgili havayollarına müracaat etmelisiniz” dedi hostes.

“Size müracaat ediyorum” dedi adam.

Hostes kollarını kavuşturdu ve çenesini kaldırdı.

“Çoğu zaman business class’ta yolculuk ederim,” dedi adam, “bu yüzden de genellikle sorun olmaz.”

“Bu uçuşta business class’ımız yok,” dedi hostes, “ama başka bir sürü şirketin bu seçeneği var.”

“O zaman bana başka bir şirketle uçmamı öneriyorsunuz” dedi komşum.

“Aynen öyle” diye cevap verdi hostes.

“Harika” dedi adam. “Çok teşekkür ederim.”

Hostesin uzaklaşan sırtına doğru havlar gibi soğuk bir kahkaha savurdu. Dolaşırken kendini yanlışlıkla tiyatro sahnesinde bulmuş biri gibi rahatsız bir tavırla bir süre kendi kendine gülümsemeye devam etti, ama sonra, anlaşılan duygularını başkasının yanında

sergilemiş olmaktan duyduğu rahatsızlığı gizlemek için bana döndü ve Avrupa'ya neden yolculuk ettiğimi sordu.

Ona yazar olduğumu ve bir edebiyat festivalinde konuşma yapmak için yolculuk ettiğimi söyledim.

Yüzünde hemen kibar bir ilgi ifadesi belirdi.

“Karım çok okur” dedi. “Şu kitap kulüplerinden birine üye zaten.”

Bir sessizlik oldu.

“Ne tür şeyler yazıyorsunuz?” dedi bir süre sonra.

Bunu açıklamanın zor olduğunu söyledim, başını salladı. Parmaklarıyla baldırlarında trampet çalmaya başladı, bir yandan da ayakbılarıyla halı kaplı zemin üzerinde trampetle uyumsuz bir ritim tutturdu. Başını iki yana salladı ve parmaklarıyla saç derisini şiddetle ovuşturdu.

“Eğer konuşmazsam tekrar uykuya dalacağım” dedi sonunda.

Bunu, sorunları kişisel duyguları pahasına çözmeye alışkın biri gibi, pragmatik bir ifadeyle söylemişti, ama ona doğru dönüp yüzünde yalvarır bir ifade görünce şaşırdım. Gözlerinin akları sarmış, göz kenarları kızarmıştı. Özenle kesilmiş saçları elleriyle ovuşturduktan sonra dimdik olmuştu.

“İnsanların uykusunu getirmek için kalkıştan önce kabindeki oksijen düzeyini düşürüyorlar herhalde,” dedi, “ki bu mekanizma çalışınca insanlar şikâyetçi olmasın. Bunlardan birini uçuran bir arkadaşım var” diye ekledi. “O söylemişti.”

Bu arkadaşıyla ilgili tuhaf olan şey, mesleğine rağmen fanatik bir çevreci olmasıydı. Elektrikle çalışan minik bir arabası vardı ve evindeki her şey güneş enerjisiyle çalışan panellerle ve rüzgâr değirmenleriyle işliyordu.

“Bize yemeğe geldiğinde,” dedi, “herkes kafayı çekerken o geri dönüşüm çöplerinin yanında boşları, paketleri ayırır. Tatil deyince de aklına, tam donanımlı bir şekilde Gal dağlarına çıkıp çadır kurmak ve iki hafta boyunca yağmurda çadırdaki oturup koyunlarla konuşmak gelir.”

Öte yandan, aynı adam düzenli olarak, üstüne bir üniforma geçirip, elli ton duman kusan bir makinenin pilot kabinine tırmanıp, bir uçak dolusu sarhoş tatilciyi Kanarya Adaları'na götürüyordu. Uçacak daha kötü bir rota düşünmek imkânsızdı ama arkadaşı bu rota üzerinde yıllardır uçuyordu. En şiddetli ekonomi tedbirlerini

uygulayan ucuz bir havayolunda çalışıyordu ve koltuk komşumun anladığına göre yolcular hayvanat bahçesindeki hayvanlar gibi davranıyordu. Pilot arkadaşı onları beyaz tenli teslim alıyor, portakal rengi geri getiriyordu. Arkadaş çevresinde en düşük kazançlı kişi kendisi olmasına rağmen gelirinin yarısını hayır işlerine harcıyordu.

“Esas söylemek istediğim,” dedi, “gerçekten de çok düzgün bir adamdır. Kendisini yıllardır tanırım ve sanki işler ne kadar kötü giderse o da o nispette daha iyi bir adam haline geliyor. Bir kere bana, pilot kabininde uçakta ne olup bittiğini seyredebildikleri bir ekran olduğunu söyledi. İlk başlarda bu ekrana bakmaya dayanamıyormuş, çünkü bu insanların nasıl davrandığını görmek moralini çok bozuyormuş. Ama bir süre sonra onda bir tür takıntı haline gelmiş. Yüzlerce saat boyunca bunu seyretmiş. Biraz meditasyona benzediğini söylüyor. Öyle bile olsa,” dedi komşum, “ben kendi hesabıma o dünyanın içinde çalışmaya dayanamazdım. Emekli olduğumda yaptığım ilk iş, sık uçan yolcu kartımı parça parça etmek oldu. Bir daha uçağa binmeyeceğime yemin ettim.”

Emekli olamayacak kadar genç görüldüğünü söyledim.

“Bilgisayarımın masaüstüne ‘Özgürlük’ başlıklı bir çizelge koydum” dedi ağzının kenarıyla sıratarak. “Çizelgede esasen sütunlar halinde bazı sayılar vardı. Bu sayıların toplamının belirli bir sayıya erişmesi gerekiyordu. O sayıya erişilince artık işten ayrılabilirdim.”

Eskiden küresel bir yönetim şirketinin yöneticisiymiş. Hep evden uzakta olmasını gerektiren bir işmiş bu. Örneğin, iki haftalık bir süre içinde Asya, Kuzey Amerika ve Avustralya’yı ziyaret etmesi gayet olağanmış. Bir keresinde bir toplantı için Güney Afrika’ya uçmuş, toplantı biter bitmez de geri uçmuştu. Birçok kez karısıyla beraber, buldukları noktaların ortasında neresi var diye araştırmış ve tatil için orada buluşmuşlardı. Bir defasında, şirketin Avustralya-Asya şubesinde ani bir kriz çıkmış, sorunu çözmek için orada kalması gerekmiş ve üç ay boyunca çocuklarını görememişti. Çalışmaya on sekiz yaşında başlamıştı, şimdi ise yaşı kırk altıydı ve bütün çalışma hayatını tersten yaşayabilecek kadar zamanı olacağını umuyordu. Cotswolds’ta, hemen hemen ayağını bile atmadığı bir evi vardı ve evin garajı kullanmaya hiç vakit bulamadığı bisikletler, kayaklar ve spor gereçleriyle doluydu; son yirmi yıldır “merhaba” ve “hoşça kal”dan başka bir laf etmediği arkadaş ve akrabaları vardı

çünkü ya seyahate çıkmak üzere olduğu için hazırlık yapması ve erken yatması gerekmişti ya da eve yorgunluktan bitkin vaziyette dönmüştü. Ortaçağda, mahkûmun kollarını bacaklarını hiçbir yöne tam uzatamaması için özel olarak hazırlanmış bir yere hapsedildiği bir cezalandırma yöntemi hakkında bir şeyler okumuştum bir yerlerde ve sırf düşüncesinden bile ter bassa da bu, yaşamış olduğu hayatın özetiydi büyük ölçüde.

Ona o hapisshaneden kurtulmasının çizelgenin başlığının vaat ettiği beklentiyi karşılayıp karşılamadığını sordum.

“Bunu söylemeniz ne tuhaf” dedi. “İşten ayrıldığımdan beri durmadan insanlarla tartışmaya girdiğimi görüyorum. Ailem, artık evdeyim ya, onları kontrol etmeye başladığımdan şikâyetçi. Tam olarak keşke hayatımız eski haline dönse demediler ama biliyorum ki böyle düşünüyorlar.”

Örneğin sabah ne kadar geç kalktıklarına inanamıyordu. Bütün o yıllar boyunca kendisi daha şafak sökmeden evden çıkıp gitmişti ve onların karanlıkta derin derin uyuyan silüetleri çoğu zaman kendini daha azimli ve onlara karşı daha koruyucu hissetmesine yol açmıştı. Ne kadar tembel olduklarının farkında olsaydı duruma böyle bakmazdı. Bazen öğle yemeğine kadar kalkmalarını beklemesi gerekiyordu. Artık odalarına gidip perdelerini açmaya başlamıştı, tıpkı kendisi büyürken babasının her sabah yaptığı gibi. Bu hareketinin yol açtığı düşmanca hisler onu dehşete düşürmüştü. Onların yemek saatlerini düzene sokmaya çalışmış –hepsinin günün farklı saatlerinde farklı şeyler yediğini keşfetmişti– ve beden egzersizleri için bir günlük program yerleştirmeye çalışmıştı. Bu önlemlerin yarattığı geniş çaplı isyanın, önlemlerin ne kadar gerekli olduğunun kanıtı olduğuna inandırmaya çalışıyordu kendini.

“Temizlikçiyle çok konuştum” dedi. “Sabah sekizde geliyor. Bu konularla yıllardır uğraştığını söylüyor.”

Bütün bunları, korku ve şaşkınlığa yol açmak için değil, eğlence olsun diye söylediğini belli eden utangaç ve samimi bir sırdaşlık havasıyla anlatıyordu. Ardında düzgün bir sıra beyaz dişin görüldüğü ağzında küçümseyici bir gülümseme belirdi. Konuştukça canlanmıştı, koskocaman açılmış gözleri ve umutsuz tavrı yumuşamış, bir hikâye anlatıcısının cana yakın ifadesini taşıyan bir maskeye dönüşmüştü. Bu anlattıklarının daha önce de anlattığı ve anlatmaktan hoşlandığı öyküler olduğu gibi bir izlenim edinmiştim.